Írta: Máté Gábor
2017. január 11. szerda, 08:29 - Módosítás: 2017. január 11. szerda, 18:34

Varga Szabolcs: A magyaregregyi Mária-kegyhely és búcsú története

21. Századi Magyaregregyért Alapítvány

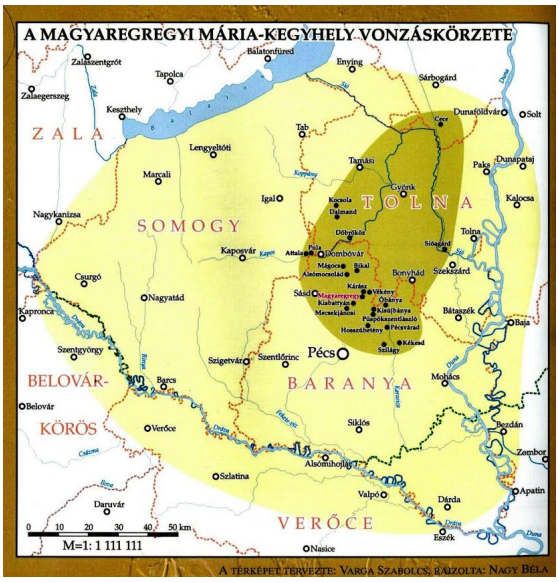
Magyaregregy, 2014.

102 oldal

Varga Szabolcs könyve egy eddig tudományosan alig vizsgált búcsújáró hely, a magyaregregyi szentkút kialakulásának körülményeit és történetét tárja elénk. Ezt megelőzően egyetlen tanulmány, Hal Pál 1942-ben megjelent rövid írása foglalkozott az egregyi szentkút történetével. Varga Szabolcs könyve már ezért kiérdemli az úttörő munkáknak járó figyelmet és megbecsülést, de a könyv nemcsak újdonság értéke miatt fontos. Betekintést enged egy változó társadalmi miliőbe, elénk tárja azon társadalomtörténeti és társadalom néprajzi kérdéseket is, amelyek egy szent hely keletkezésének, virágzásának és elvirágzásának történetéhez szorosan kapcsolódnak. A könyv tudományos jegyzetapparátussal ellátott, olvasmányos jellegű mű, amit számos illusztráció tesz még érdekesebbé és a nagy közönség számára is élvezetessé.

Az egregyi búcsú viszonylagos ismeretlensége miatt először foglaljuk össze a vele kapcsolatos legfontosabb ismereteket. A regionális szerepkörű, Kisasszony napján tartott

(augusztus 8), zömében baranyai és tolnai zarándokokat fogadó kegyhely kialakulása egy csodás forrásfakadáshoz és gyógyuláshoz köthető. Az esemény 1856-ban történt, egy évvel később már zarándokok jelentek meg a forrás körül, melyek száma évről évre gyarapodott. A szentkút keletkezése és kultuszának kialakulása más búcsújáróhelyekhez viszonyítva későinek számít. A helyi plébános Jankó János felkarolta a szentkút ügyét, részben a kárászi plébánia lelki és anyagi épülésének zálogaként tekintett rá. Az egyházi elöljáróság részéről egyébként a csatkai búcsúhoz hasonlóan sokáig bizalmatlanság vette körül. Talán ennek tudható be, hogy a 19. században nem vált igazán jelentős búcsújáró hellyé. Jankót követően több kiváló plébános is felismerte a búcsú fontosságát, a 20. század kiemelkedő formátumú papjai Szentes Károly, Vitéz Kun Lajos és Werner Imre voltak, akik a kegytemplom bővítésén, a rendezett és vonzó körülmények fenntartásán munkálkodtak. A búcsú különös módon épp a magyar történelem egyik legviszontagságosabb korszakában, a Rákosi rendszerben volt népszerűsége csúcsán. Ebben az akkori plébános, Szentes Károly szervezőkészsége és a hívek rendszerrel szembeni passzív ellenszegülése is szerepet játszhatott. A búcsújáróhely vonzereje a Mecsekhát (Hegyháti járás) és a Kapos völgy magyar közösségeiben volt a legerősebb, de a mecseki sváb és cigány közösségek is előszeretettel látogatták a festői völgyben megbújó kegyhelyet.

A munka alapvetően írásos források alapján rekonstruálja a szentkút kialakulását, a búcsújárás körülményeit. A szerző a Pécsi Püspöki Levéltár és a kárászi plébánia iratanyagából merített. A legtöbb információt a kárászi Historia Domus értékes feljegyzései szolgáltatták. Szerencsére a plébánosok igen nagy gondot fordítottak a búcsút érintő kérdések leírására. Így is akadtak azonban hiátusok, vagyis írásos forrásokból meg nem ismerhető időszakok, amit a szerző egyéb forrásokkal igyekszik megvilágítani. A 20. századra vonatkozó történeti adatokat Varga Szabolcs néprajzi kutatással egészítette ki. Magyaregregyi, kárászi, vékényi adatközlőktől gyűjtött a búcsúra vonatkozó emlékanyagot. A búcsújárás forrásai között tarthatjuk számon Dénes Gizella pécsi szépírónő regényeit is, ahol visszatérő regény téma a szentkút, a búcsú és az általa „Boldogasszony völgyének” hívott szakrális táj, ami tulajdonképpen a Völgységet, vagyis a Völgységi patak felső folyása mentén fekvő falvakat foglalta magában.

Tekintsük át röviden a kötet tartalmi kérdéseit is! Az előszót és a bevezetést követően Magyaregregy történetéről szóló fejezetet olvashatunk. Majd a Mária kegyhely létrejöttének körülményeiről, a kárászi plébánia török utáni újraalakításáról (1774) és Jankó plébános szerepéről esik szó. Ezek után a szentkút születésének történetét ismerhetjük meg. Különösen érdekes irat a csodás gyógyulásokat ellenőrző vizsgálóbizottság tanúvallomásokkal hitelesített jegyzőkönyve. Az akkori püspök, Girk György ez alapján bizonyosodott meg a búcsújárók „szándékainak tisztaságáról," vagyis arról, hogy a búcsú nem üzleti motivációkon alapul. A szerző külön fejezetet szentel az egregyi kápolna építése és bővítése kérdésének, ami azért is lényeges, mert Egregy –leányegyház révén– a filiális hierarchiában Kárász mögött állt, noha több lakója volt, nehezen „érte el", hogy kápolnája legyen, hogy kápolnáját templommá bővítsék, majd azt, hogy templomában a pap vasárnap is misézhessen. A kápolnaépítés korai időszakainak ismertetését követően a kegyhely 19. századi és 20. századi történetét tárja elénk a szerző. A 20. század búcsúi nagyban függtek a helyi plébános személyiségétől. Egy következő fejezetben az eltérő lelki alkatú és mozgósító erejű plébánosokkal ismerkedhetünk meg, akik a búcsú tömegbázisát némiképp eltérő módon próbálták bővíteni. Vitéz Kun Lajos a falusi üdültetés és a cserkészet szervezése révén a plébániáját országosan ismertté tette, missziót szervezett, Szívgárdákat alapított. Szentes Károly pedig valóra váltotta az egregyiek régi álmát és elérte, hogy Egregyen vasárnap is lehessen misézni, továbbá kibővítette a templomot. Az 1960-as években az elvallástalanodás rendkívüli mértékben apasztotta a búcsúra járók számát és ezzel együtt a búcsú jelentőségét is. A szerző külön fejezetben foglalkozik ennek körülményeivel. A negatív folyamatokra az össztársadalmat átható morális változások, az egyház ellehetetlenítése és a paraszti társadalom felszámolása együttesen volt hatással. A Mecsek és benne Magyaregregy vallási élete ezen változásokra különösen érzékeny volt, mivel népességének jelentős része már ekkor is ipari, bányász és kétlaki életformát élt. A könyv utolsó fejezete a szentbúcsú közösségbeli szerepére világít rá. Ebben a szerző a helyi közösség és a búcsújárás, a búcsújárók viszonyába avatja be az olvasót, egyfajta belső aspektusból szemlélteti a Kisasszony naphoz kapcsolódó eseményeket. Szól a két „örök riválisról", Kárász és Egregy közti focimeccsekről, a nemzetiségi bálokról, a kirakodóvásárról és mindazon profán eseményekről, amelyek elválaszthatatlan részét alkották a búcsú hétvégéjének.

A könyvben olvashatók alapján megbizonyosodhatunk arról, hogy az egregyi búcsújárásban kibogozhatatlanul összecsomósodnak a szent és a profán, az egyéni és a közösségi, az anyagi és az immateriális motivációk. A szerző a búcsú 150 éves történetében megtalálta azokat a csomópontokat, ahol ezek az egymásra ható és együttesen jelen lévő jellemzők megragadhatók. Amellett tehát, hogy egy eddig jóformán ismeretlen búcsú irodalmának alapkövét tette le, munkájában visszatükröződnek a búcsút érintő legfontosabb helyi és országos társadalomtörténeti kérdések is. Bízunk benne, hogy a szerző számára ez a könyv egy egyre inkább elmélyülő kutatás első szintézisének tekinthető, és újabb olvasmányokkal örvendezteti meg a téma iránt érdeklődő olvasókat, valamint a búcsújárás színeváltozását legközvetlenebbül átélt magyaregregyieket.

Forrás: Egyháztörténeti Szemle XVI / 4. (2015) 114-116.

A könyv megrendelhető: Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola. 7625. Pécs, Hunyadi János utca 11. és a to[kukac]pphf.hu címen